

Αυτόματον: Περιοδικό Ψηφιακών Μέσων και Πολιτισμού

Τόμ. 3, Αρ. 2 (2025)

Τεχνοφυσικές Οικολογίες και Κλιματική Κρίση

Εκδοτική Επικαιρότητα: Gilbert Simondon, Για τον τρόπο ύπαρξης των τεχνικών αντικειμένων

Μανώλης Πατηνιώτης

doi: [10.12681/automaton.42677](https://doi.org/10.12681/automaton.42677)

Copyright © 2025

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πατηνιώτης Μ. (2025). Εκδοτική Επικαιρότητα: Gilbert Simondon, Για τον τρόπο ύπαρξης των τεχνικών αντικειμένων: Αθήνα, Πλέθρον, 2022. *Αυτόματον: Περιοδικό Ψηφιακών Μέσων και Πολιτισμού*, 3(2), 133–139. <https://doi.org/10.12681/automaton.42677>

Εκδοτική Επικαιρότητα

Gilbert Simondon,

Για τον τρόπο ύπαρξης των τεχνικών αντικειμένων,
Αθήνα, Πλέθρον, 2022.

Μανώλης Πατηνιώτης*

Ο άνθρωπος που αγάπησε τις μηχανές

Το τεχνητό είναι φυσικό που έχει δεχτεί υποκίνηση
(Simondon 2022, 353)

Το φθινόπωρο του 2022 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πλέθρον, σε μετάφραση Βασίλη Πατσογιάννη, το βιβλίο του γάλλου φιλοσόφου Ζιλμπέρ Σιμοντόν (Gilbert Simondon) *Για τον τρόπο ύπαρξης των τεχνικών αντικειμένων*. Ο Σιμοντόν, μετά τον θάνατό του το 1989, είχε μια μάλλον περιθωριακή παρουσία στη φιλοσοφία και τη φιλοσοφία της τεχνολογίας τόσο στη Γαλλία όσο και διεθνώς. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτό εν μέρει οφείλεται στο γεγονός ότι το εκδοτικό του αποτύπωμα όσο ήταν εν ζωή ήταν μάλλον ισχνό. Ουσιαστικά, δημοσίευσε μόνο τα δύο μέρη της κύριας διατριβής που εκπόνησε υπό την επίβλεψη του Jean Hyppolite, καθώς και τη συμπληρωματική διατριβή που εκπόνησε υπό την επίβλεψη του Georges

Canguilhem για την απόκτηση του Doctorat d'État. Τα δύο μέρη της κύριας διατριβής του δημοσιεύτηκαν χωριστά και με μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους. Το *L'individu et sa genèse physico-biologique* (Το άτομο και η φυσικο-βιολογική του γένεση) δημοσιεύτηκε το 1964 και το *L'individuation psychique et collective* (Η ψυχική και η συλλογική εξατομίκευση) το 1989, ενώ η ενοποιημένη έκδοση, υπό τον τίτλο *L'individuation à la lumière des notions de forme et d'information* (Η εξατομίκευση υπό το φως των εννοιών της μορφής και της πληροφορίας), κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 2005. Αντίθετα, η συμπληρωματική διατριβή του *Du mode d'existence des objets techniques*, που δεν είναι άλλη από το βιβλίο που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πλέθρον, δημοσιεύ-

* Καθηγητής Ιστορίας των Επιστημών και των Τεχνικών στους Νεότερους Χρόνους, Τμήμα Κοινωνιολογίας ΕΚΠΑ, mpatin@soc.uoa.gr

τηκε τη χρονιά της υποστήριξής της, το 1958, και συνέβαλε στο να κατατάξει τον Σιμοντόν στη χορεία των φιλοσόφων της τεχνολογίας.

Ένας άλλος λόγος που συντέλεσε στην περιθωριακή παρουσία του Σιμοντόν στη διεθνή φιλοσοφική σκηνή έχει να κάνει με το γεγονός ότι τα έργα του μόλις πρόσφατα άρχισαν να μεταφράζονται σε άλλες γλώσσες. Η ενοποιημένη κύρια διατριβή του κυκλοφόρησε στα αγγλικά υπό τον τίτλο *Individuation in Light of Notions of Form and Information* το 2020, ενώ η συμπληρωματική διατριβή του, που άσκησε και μεγαλύτερη επίδραση, μόλις τρία χρόνια νωρίτερα, υπό τον τίτλο *On the Mode of Existence of Technical Objects*. Άλλες γλώσσες που φιλοξένησαν κείμενα του Σιμοντόν είναι τα ιαπωνικά, τα κινεζικά, τα ιταλικά, τα γερμανικά, τα ισπανικά και, εσχάτως, τα ρωσικά. Όλες αυτές οι εκδόσεις, ωστόσο, είναι πολύ πρόσφατες και προσεγγίζουν το έργο του Σιμοντόν με αποσπασματικό τρόπο, σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα αφορούν έργα που ανασυστάθηκαν από τις σημειώσεις του και εκδόθηκαν μετά τον θάνατό του.

Ο βασικός λόγος, όμως, που κράτησε τον Σιμοντόν εκτός κανόνα είναι η ίδια η φιλοσοφική του προσέγγιση. Καταρχάς, ο Σιμοντόν

συνομιλεί με τις επιστήμες και την τεχνολογία με έναν τρόπο που δεν το έχει κάνει κανένας άλλος φιλόσοφος μέχρι τώρα, ούτε καν οι φιλόσοφοι της επιστήμης και της τεχνολογίας. Για τον Σιμοντόν, δεν υπάρχει διάκριση ανάμεσα στη γλώσσα της φιλοσοφίας και τη γλώσσα των επιστημών και της τεχνολογίας. Για να περιγράψει τη διαδικασία της εξατομίκευσης, η οποία κατέχει κεντρική θέση στο έργο του, αναφέρεται στη διαδικασία διαμόρφωσης του κρυστάλλου σε ένα υπερκορεσμένο διάλυμα, η οποία πυροδοτείται από την παρουσία μιας τοπικής ασυνέχειας (ενός «σπόρου»). Δεν το κάνει αυτό, όμως, για να φέρει ένα διαφωτιστικό παράδειγμα που θα βοηθήσει τον αναγνώστη να καταλάβει με ποιο τρόπο λειτουργούν τα πράγματα σε ένα φιλοσοφικό επέκεινα. Το κάνει για να μιλήσει για ένα φιλοσοφικό *ενθάδε*, όπου η γλώσσα της φιλοσοφίας *είναι* η γλώσσα της επιστήμης. Σε αυτό το πλαίσιο, κρίσιμη σημασία για την ανάπτυξη της σκέψης του έχουν οι έννοιες της *πληροφορίας* (την οποία, ωστόσο, αντιλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο από τον Shannon¹), του *δυναμικού* και της *μεταστάθειας*, οι οποίες του επιτρέπουν να θεμελιώσει τη γενετική του μέθοδο στο υπόβαθρο μιας

1 Το 1972, γράφει σε μια αναφορά του Εργαστηρίου Γενικής Ψυχολογίας και Τεχνολογίας που διευθύνει:

Από την ίδρυσή του, το Εργαστήριο είναι αφιερωμένο στη μελέτη της άδηλης πληροφορίας, που αφορά τις σχέσεις μεταξύ ενεργούντων όντων, στις οποίες τα μηνύματα εκδηλώνονται ως αλλαγές της κατάστασης ορισμένων στοιχείων στο εσωτερικό ενός οργανισμού, παρά ως μονόδρομες ανταλλαγές που υποδεικνύουν την ύπαρξη μιας πηγής, ενός κωδικοποιητή, ενός πομπού και ενός καναλιού. Επί του παρόντος, προσπαθεί να καθορίσει τον τρόπο δράσης αυτής της άδηλης πληροφορίας στη συμπεριφορά του ανθρώπου και των ζώων, βήμα προς βήμα, σε όλες τις αναπτυξιακές δράσεις ή τρόπους δράσης που προϋποθέτουν αλληλουχία. Ο τομέας αυτός εκτείνεται από την αντίληψη έως τη μελέτη της προσωπικότητας, περνώντας από τα διάφορα είδη επαγωγικής τεχνολογίας (πηγή: η βιογραφία του Simondon στην ηλεκτρονική διεύθυνση < <https://gilbert.simondon.fr/content/biography> >).

Στενά συνυφασμένη με τη συγκεκριμένη εννοιολόγηση της πληροφορίας είναι και η έννοια της μεταγωγής σε αντιδιαστολή προς την έννοια της μετάδοσης που χρησιμοποιείται στην κλασική θεωρία της πληροφορίας (transduction vs. transmission).

(σπινοζικού τύπου, σύμφωνα με τη Muriel Combes [1999]) εμμενούς αιτιότητας. Αυτή η σύμφυση με την επιστήμη και την τεχνολογία που χαρακτηρίζει το σύνολο του έργου του Σιμοντόν συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό και στην αποβολή του από τον κανόνα του φιλοσοφικού λόγου, ο οποίος απαξιοί να ασχοληθεί με τις επιστήμες και τις τεχνολογίες καθαυτές και επιμένει να διατηρεί με αυτές μια εποπτική, κανονιστική σχέση στο επίπεδο των αρχών. Πέραν αυτού, όμως, η κεντρική θέση που κατέχει στο έργο του η γενετική μέθοδος και μια γνωσιολογία θεμελιωμένη στην ενόραση, ιδιαιτέρως σε μια εποχή που η αγγλοσαξονική σκηνή στρέφεται αποφασιστικά προς την αναλυτική φιλοσοφία, τοποθετούν τον Σιμοντόν στη σφαίρα επιρροής του μπερξονισμού και συμβάλλουν περαιτέρω στην απομόνωσή του από την εδραιωμένη φιλοσοφία της επιστήμης.

Παρά την περιθωριακή και αποσπασματική παρουσία του στη διεθνή φιλοσοφική σκηνή, ωστόσο, ο Σιμοντόν άσκησε μεγάλη επίδραση σε στοχαστές όπως ο Gilles Deleuze, ο Bernard Stiegler, ο Bruno Latour, η Isabelle Stengers, ο Yuk Hui, ο Paolo Virno, η Luciana Parisi και ο Brian Massumi. Και είναι μέσω αυτών των στοχαστών που, κατά κύριο λόγο, έγινε γνωστό το έργο του γύρω από ζητήματα εξατομίκευσης (individuation), συναισθηματικής επίδρασης (affect) και τεχνικής. Τα τελευταία χρόνια, το ενδιαφέρον για τη σκέψη του Σιμοντόν έχει αναζωπυρωθεί και έχουν αρχίσει να οργανώνονται σεμινάρια, συνέδρια και αφιερώματα σε περιοδικά, που επιχειρούν να αξιοποιήσουν την προσέγγισή του, ιδιαίτερα σε ζητήματα τεχνικής και τεχνολογίας. Στο πλαίσιο αυτής της κινητικότητας εντάσσεται και η μετάφραση του βιβλίου *Για τον τρόπο ύπαρξης των τεχνικών αντικειμένων* στα ελληνικά.

Ως άτομο, ο Σιμοντόν χαρακτηριζόταν από μια ακόρεστη περιέργεια για τα τεχνικά ζητήματα της καθημερινής ζωής. Παρατηρούσε και σκιτσάριζε συνεχώς αρχιτεκτονικές συνθέσεις, μηχανές και τεχνικές διατάξεις. Συζητούσε με τεχνίτες, έκανε πειράματα στο προσωπικό του εργαστήριο και ενέπλεκε την πολυμελή οικογένειά του με κάθε ευκαιρία στο έργο της παρατήρησης και της αποτύπωσης τεχνικών αντικειμένων. Επίσης, διάβαζε για τεχνικά ζητήματα και παρακολουθούσε επιστημονικά μαθήματα για να βελτιώσει την κατανόησή του. Ο τρόπος με τον οποίο μιλά (μεταξύ άλλων) για τις θερμικές μηχανές, τις καθοδικές λυχνίες και τις χημικές διεργασίες, καθώς και για τη διαδικασία μέσω της οποίας συντελείται η «συγκεκριμενοποίηση» των τεχνικών αντικειμένων (η εκ των ένδον προσαρμογή τους στο έργο για το οποίο έχουν κατασκευαστεί) δείχνει την άνεση με την οποία διέσχιζε τα σύνορα μεταξύ θερμοδυναμικής, ηλεκτρονικής και φυσιολογίας. Ο ίδιος είχε σπουδάσει φιλοσοφία, μάλιστα με ένα πρώιμο ενδιαφέρον για την κλασική γραμματεία. Παράλληλα, ωστόσο, σπούδασε και ψυχολογία και σε όλη την ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία ασχολήθηκε με ζητήματα ψυχοφυσιολογίας, πειραματικής ψυχολογίας, παιδικής ψυχολογίας και κοινωνικής ψυχολογίας. Η διασταύρωση της ψυχολογίας με την τεχνολογία, τη βιολογία και την κοινωνιολογία αποτελούν ένα από τα κεντρικά μοτίβα του έργου του, γύρω από το οποίο οργανώνεται μεγάλο μέρος της έρευνας και της διδασκαλίας του.

Το βιβλίο *Για τον τρόπο ύπαρξης των τεχνικών αντικειμένων* είναι γραμμένο σε διαγραμματική μορφή. Όχι με την έννοια του ντελεζιανού διαγράμματος, αλλά με την έννοια της σπινοζικής Ηθικής. Ο Σιμοντόν ακολουθεί μια αυστηρή γεωμετρική ανάπτυξη μέσω της

οποίας συγκροτεί ένα δίκτυο εννοιών που περιέχει όλα τα ουσιώδη σημεία της φιλοσοφίας του αναπτυσσόμενα στο έπακρο: Το προ-ατομικό, την εξατομίκευση, τη μεταγωγή, τη συγκεκριμενοποίηση, τη γενετική μέθοδο, τη διάκριση φιγούρας και φόντου. Όλα αυτά καθιστούν, ασφαλώς, το βιβλίο «περίεργο» και «ανοίκειο». Το ίδιο το πρόταγμα του βιβλίου, όμως, ήταν ανοίκειο, τόσο την εποχή που γράφτηκε όσο και σήμερα. Στην περίπτωση που προτάσσεται της αγγλικής μετάφρασης του έργου (πιθανότατα διά χειρός Nathalie Simondon) αναφέρεται:

Ενώ το αισθητικό αντικείμενο έχει θεωρηθεί κατάλληλο για φιλοσοφικό προβληματισμό, το τεχνικό αντικείμενο, που αντιμετωπίζεται ως χρηστικό αντικείμενο, έχει μελετηθεί μόνο έμμεσα, μέσω των πολλαπλών τρόπων που σχετίζεται με τον άνθρωπο, ως οικονομική πραγματικότητα, ως εργαλείο εργασίας ή ως καταναλωτικό αγαθό.

Η μη ουσιώδης φύση της κατανόησης του τεχνικού αντικειμένου μέσω των διάφορων σχέσεων του με τον άνθρωπο συνέβαλε στο να συσκοτιστεί ένα καθήκον που αναλογεί στη φιλοσοφική σκέψη: *να ανακαλύψουμε εκ νέου, μέσω της εμβάθυνσης στη σχέση φύσης, ανθρώπου και τεχνικής πραγματικότητας, το βάρος της αλλοτριωμένης ανθρώπινης πραγματικότητας που περικλείεται στο τεχνικό αντικείμενο.* Το τεχνικό αντικείμενο, που παίρνει τη θέση του δούλου και αντιμετωπίζεται όπως αυτός μέσω της σχέσης ιδιοκτησίας ή χρήσης, έχει απελευθερώσει τον άνθρωπο μόνο εν μέρει: *το τεχνικό αντικείμενο κατέχει μια δύναμη αλλοτρίωσης επειδή βρίσκεται το ίδιο σε ένα καθεστώς αλλοτρίωσης, πιο ουσιαστικό από αυτό της οικονομικής και κοινωνικής αλλοτρίωσης.*

Η σπουδαιότητα των τεχνικών αντικειμένων στους σύγχρονους πολιτισμούς απαιτεί από τη φιλοσοφική σκέψη να καταβάλει προσπάθεια

να μειώσει την τεχνική αλλοτρίωση, εισάγοντας στον πολιτισμό μια αναπαράσταση και μια κλίμακα αξιών που να αρμόζει στην ουσία των τεχνικών αντικειμένων (Simondon 2017, xii-xiii· η έμφαση δική μου· το κείμενο δεν εμφανίζεται στη γαλλική ή την ελληνική έκδοση, αλλά περιλαμβάνεται στη βιογραφία του Σιμοντόν στην ηλεκτρονική διεύθυνση <<https://gilbert.simondon.fr/content/biography>>).

Ο Σιμοντόν μιλάει για κόσμους που τελείωσαν και για κόσμους που αναδύονται. Αλλά, αυτοί οι δεύτεροι δεν θα αναδυθούν αυθόρμητα. Σε αυτή τη διαδικασία πρέπει να συμβάλει ένας αναβαπτισμένος πνευματικός πολιτισμός. Ο ένας κόσμος που τελείωσε είναι ο αρχέγονος μαγικός κόσμος, από τη διάσπαση του οποίου προέκυψαν το πεδίο της τεχνικής και το πεδίο της θρησκευτικότητας. (Αν θέλουμε να ακριβολογήσουμε, σύμφωνα με τον Σιμοντόν, η διαδικασία με την οποία συμβαίνει αυτός ο διαχωρισμός δεν είναι η διάσπαση, αλλά η *μετατόπιση φάσης*.) Ο δεύτερος κόσμος που τελείωσε είναι ο αρχαϊκός κόσμος. Ένα βασικό χαρακτηριστικό αυτού του κόσμου ήταν ότι το κατεξοχήν τεχνικό άτομο ήταν ο άνθρωπος ως φορέας εργαλείων. Ο κόσμος αυτός φτάνει μέχρι τις απαρχές της νεωτερικότητας. Ο τρίτος κόσμος που τελειώνει είναι ο κόσμος της επιθετικής νεωτερικότητας – ο κόσμος της θερμοδυναμικής και των μεγάλων τεχνικών συνόλων. Και ο λόγος για τον οποίο αυτός ο κόσμος τελειώνει είναι επειδή συνεχίζει να χρησιμοποιεί αρχαϊκές μεθόδους στον χειρισμό των τεχνικών αντικειμένων, ενώ η δημιουργία τεχνικών συνόλων έχει ενεργοποιήσει μια ανώτερου επιπέδου κοινωνική δυναμικότητα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Σιμοντόν μιλάει για τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής. Και αυτό που είναι πολύ ενδιαφέ-

ρον στο φιλοσοφικό του εγχείρημα είναι ότι ανοίγει μια συζήτηση με τον Marx γύρω από το ζήτημα της αλλοτρίωσης. Ο κόσμος αυτός πρέπει να τελειώνει γιατί θεμελιώνεται στην αλλοτρίωση. Όχι στην αποξένωση του εργάτη από το προϊόν της παραγωγικής του δραστηριότητας, αλλά σε μια πιο θεμελιώδη αλλοτρίωση που έχει οντολογικό χαρακτήρα. Άρα, τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι:

- ◇ Τι είναι αλλοτρίωση;
- ◇ Πώς ξεπερνιέται η αλλοτρίωση;

Η αλλοτρίωση κατά τον Σιμοντόν αφορά εξίσου την εργασία και το κεφάλαιο. Η εργασία από την πλευρά της είναι εγκλωβισμένη σε μια κοινωνική σχέση που την αποξενώνει από τη μηχανή (από το τεχνικό άτομο). Αυτή η κοινωνική σχέση χρησιμοποιεί την εργασία, η οποία με τη σειρά της χρησιμοποιεί τη μηχανή για να επιτελέσει μια επαναλαμβανόμενη, ανούσια παραγωγική εργασία. Ένας αένας κύκλος που μοναδικό σκοπό έχει την παραγωγή ανταλλακτικών αξιών:

Η σχέση του εργάτη με τη μηχανή είναι ανεπαρκής, διότι ο εργάτης επενεργεί στη μηχανή χωρίς η χειρονομία του να επεκτείνει την εφευρετική δραστηριότητα. [...] Η κεντρική πρωτόγονη σκοτεινότητα του υλομορφικού σχήματος διατηρείται: ο άνθρωπος γνωρίζει αυτό που μπαίνει στη μηχανή και αυτό που βγαίνει από αυτήν, αλλά όχι αυτό που γίνεται εντός της: ακόμη και παρόντος του εργάτη επιτελείται μια διεργασία στην οποία ο εργάτης δεν συμμετέχει, έστω κι αν τη διατάζει ή την υπηρετεί (Simondon 2022, 344).

Το κεφάλαιο, από την άλλη πλευρά, είναι αυτό που συγκροτεί τα τεχνικά σύνολα:

το εργοστάσιο, τις υποδομές και, σήμερα, τις πλατφόρμες. Δένει τις μηχανές, δηλαδή τα τεχνικά άτομα, μεταξύ τους με έναν συγκεκριμένο τρόπο που αποβλέπει στην οικονομική αποδοτικότητα. Εμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία της πληροφορίας και την αυτοπραγμάτωση των μηχανών, δηλαδή την ελεύθερη έκφραση της κοινωνικής δυναμικότητας που αυτές αντιπροσωπεύουν.

Η κατασκευή ενός τεχνικού αντικειμένου σημαίνει προετοιμασία μιας διαθεσιμότητας. Η βιομηχανική συνομάδωση δεν είναι το μόνο πράγμα που μπορεί να υλοποιηθεί με τα τεχνικά αντικείμενα: μπορούν επίσης να υλοποιηθούν μη παραγωγικές συνομαδώσεις που αποσκοπούν να συνδέσουν τον άνθρωπο με τη φύση μέσω μιας ρυθμισμένης αλύσωσης οργανωμένων διαμεσολαβήσεων, να δημιουργήσουν μια σύζευξη μεταξύ ανθρώπινης σκέψης και φύσης (Simondon 2022, 340).

Τόσο για την εργασία όσο και για το κεφάλαιο, η αλλοτρίωση συνίσταται στην αποξένωση από την *τεχνικότητα* των μηχανών. Υπό αυτή την έννοια, οι σχέσεις ιδιοκτησίας που επικαλείται ο Marx αποτελούν έναν κρίσιμο παράγοντα, αλλά για τον Σιμοντόν υπάρχει κάτι βαθύτερο εδώ – και κάτι πνευματικότερο, όπως θα δούμε: Η κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής είναι αναγκαία, αλλά όχι ικανή συνθήκη για την άρση της αλλοτρίωσης.

Πώς ξεπερνιέται, λοιπόν, η αλλοτρίωση; Για την υπέρβαση της αλλοτρίωσης απαιτείται η επαναθεμελίωση του πολιτισμού. Και για να γίνει αυτό πρέπει να επιτραπεί η είσοδος των μηχανών στο πεδίο του πολιτισμού. Ο άνθρωπος δεν πρέπει να είναι *πάνω* ή *κάτω* από τις μηχανές. Πρέπει να βρεθεί στο ίδιο επίπεδο με αυτές. Κι αυτό επειδή η τεχνικό-

τητα είναι ένα κομμάτι δικό του –είναι κάτι απολύτως ανθρώπινο–, το οποίο έχει πάρει άλλη κατεύθυνση (αυτή την κατεύθυνση ο Σιμοντόν την αποκαλεί «συγκεκριμενοποίηση»). Γι' αυτό δεν πρέπει ούτε να εγκαταλείψει ούτε να εργαλειοποιήσει αυτό το κομμάτι ανθρωπινότητας. Η στιγμή που συμβαίνει ο αποχωρισμός και αναδύεται η τεχνικότητα είναι η εφεύρεση. Δεν είναι απαραίτητο, όμως, αυτό ο αποχωρισμός να είναι τραυματικός. Η εφεύρεση είναι μια διεύρυνση των δεξιοτήτων του ανθρώπου – είναι η αρχή μιας διαδικασίας που αποβλέπει στην πληρέστερη ενσωμάτωσή του στον κόσμο. Είναι το συγκεκριμένο κοινωνικό σύστημα και η συνυφασμένη με αυτό κωδικοποίηση της εργασίας που κάνει αυτόν τον αποχωρισμό τραυματικό.

Η υπέρβαση της αλλοτρίωσης, λοιπόν, απαιτεί ο άνθρωπος να ξαναβρεί τη στιγμή της εφεύρεσης, να αναγνωρίσει τον εαυτό του σε αυτό που εν τω μεταξύ έχει αποκτήσει δική του ατομικότητα και να αναπτύξει μαζί του μια σχέση επικοινωνίας και φροντίδας. Άρα, η υπέρβαση της αλλοτρίωσης προϋποθέτει τη δημιουργία μιας κοινωνίας που θα περιέχει τις μηχανές, όχι ως εργαλεία, αλλά ως πλήρη τεχνικά όντα που συμμετέχουν ισότιμα στον πνευματικό πολιτισμό.

Η υπέρβαση της αλλοτρίωσης, όμως, απαιτεί την καλλιέργεια και ενός νέου τρόπου απόκτησης της γνώσης. Μέχρι αυτό το σημείο, ο Σιμοντόν έχει μιλήσει για δύο τρόπους γνώσης: Τον επαγωγικό, που εκκινεί από το επιμέρους και ταιριάζει στην επιστήμη, και τον παραγωγικό, που εκκινεί από την ολότητα και ταιριάζει στον θρησκευτικό τρόπο σκέψης. Κανένας από αυτούς τους τρόπους γνώσης δεν είναι κατάλληλος γι' αυτό που προτείνει ο Σιμοντόν, επειδή η εμβέλειά τους περιορίζεται στα αντίστοιχα πεδία, ενώ

αυτό που επιχειρεί ο ίδιος είναι η ανάκτηση του κεντρικού σημείου *μέσω του οποίου συγχρονίζονται οι μετατοπίσεις φάσης*. Αυτός ο τρίτος τρόπος γνώσης που καλείται να συμβάλει στην υπέρβαση της αλλοτρίωσης είναι η ενόραση (intuition). Η ενόραση δεν είναι ούτε επαγωγική ούτε παραγωγική. Είναι αναλογική και έχει στόχο να συλλάβει το ίδιο το γίνεσθαι του όντος μέσω της δημιουργίας μιας σχέσης μαζί του.

Η ενόραση δεν είναι ούτε αισθητή ούτε νοητή, είναι η αναλογία μεταξύ του γίνεσθαι του όντος και του γίνεσθαι του υποκειμένου, η σύμπτωση των δύο γίνεσθαι. [...] Ουσιαστικά, η ενόραση μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε επικράτεια στην οποία τελείται μια γένεση. [...] Έτσι, η ενόραση είναι κατεξοχήν μια μέθοδος φιλοσοφικής γνώσης, διότι χάρη σε αυτήν η σκέψη μπορεί να συλλάβει το ον στην ουσία του, που είναι ο τύπος του γενετικού του γίνεσθαι (Simondon 2022, 326).

Μέσω την ενόρασης, λοιπόν, καλούμαστε να συλλάβουμε αυτό που συμβαίνει στην προέκταση της πράξης της εφεύρεσης, τη διαρκή γένεση των τεχνικών αντικειμένων. Δεν μπορούμε να μην επιστημονοποιήσουμε εδώ την ομοιότητα ανάμεσα στη σκέψη του Σιμοντόν και την, πολύ μεταγενέστερη ασφαλώς, πρόσκληση της φεμινιστικής σκέψης να γνωρίσουμε την πραγματικότητα, όχι μέσω του κυκλώπειου πατριαρχικού βλέμματος που τεμαχίζει, ταξινομεί και διευθύνει τον κόσμο, αλλά μέσω της ενσυναίσθησης και της αποδοχής της πραγματικότητας του άλλου (Haraway 2014). Μόνο που εδώ, σε αντίθεση με τη μετανθρωπιστική ροπή της φεμινιστικής σκέψης, έχουμε να κάνουμε με τον διακριτικό αλλά επίμονο ανθρωπισμό του Σιμοντόν: Αυτό το άλλο, «αυτό το ξένο ον εξακο-

λουθεί να είναι ανθρώπινο, και ένας ακέραιος πολιτισμός είναι αυτός που μας επιτρέπει να ανακαλύψουμε το ξένο ως ανθρώπινο. Κατά τον ίδιο τρόπο, η μηχανή είναι ξένη, είναι ο ξένος μέσα στον οποίο έχει κλειστεί κάτι το ανθρώπινο, παραγνωρισμένο, υλικοποιημένο, υποδουλωμένο αλλά, παρ' όλα αυτά, αν-

θρώπινο» (Simondon 2022, 13-14). Ο άλλος, εντέλει, είμαστε εμείς και η γνώση του είναι η γνώση του εαυτού μας, η οποία είναι σε θέση να μας απελευθερώσει από την αλλοτρίωση και να ενεργοποιήσει τη διευρυμένη κοινωνική δυναμικότητα του τεχνικού πολιτισμού προς απρόβλεπτες κατευθύνσεις.

Αναφορές

- Combes, Muriel. 1999. *Simondon. Individu et collectivité. Pour une philosophie du transindividuel*. Παρίσι: PUF.
- Haraway, Donna J. 2014. «Τοποθετημένες γνώσεις: Το ζήτημα της επιστήμης στο φεμινισμό και το πρόνομο της μερικής προοπτικής». Στο *Ανθρωποειδή, Κυβόργια και Γυναίκες: Η επανεπινοήση της φύσης* (μτφρ. Πελαγία Μαρκέτου), Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σσ. 271-298.
- Simondon, Gilbert. 1958. *Du mode d'existence des objets techniques*. Παρίσι: Aubier.
- Simondon, Gilbert. 1964. *L'individu et sa genèse physico-biologique*. Παρίσι: PUF.
- Simondon, Gilbert. 1989. *L'individuation psychique et collective*. Παρίσι: Aubier.
- Simondon, Gilbert. 2005. *L'individuation à la lumière des notions de forme et d'information*. Γκρενόμπλ: Jérôme Millon.
- Simondon, Gilbert. 2017. *On the Mode of Existence of Technical Objects*. Μινεάπολις: Univocal.
- Simondon, Gilbert. 2022. *Για τον τρόπο ύπαρξης των τεχνικών αντικειμένων*. Αθήνα: Πλέθρον.